

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукова бібліотека імені М. Максимовича
Інформаційно-бібліографічний відділ

**ТЕМАТИЧНИЙ СПИСОК НАУКОВИХ
ПУБЛІКАЦІЙ З ПИТАНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА
НАУКИ**

Випуск 2: Наука в Україні та за кордоном

Київ 2024

Тематичний список наукових публікацій з питань вищої освіти та науки.
Вип. 2 : Наука в Україні та за кордоном / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка,
Наук. б-ка ім. М. Максимовича, Інформ.-бібліогр. від. ; [упоряд. В. В. Матюха ;
за заг. ред. І. І. Тіщенко. – Київ : [б. в.], 2024. – 50 с.

Представлено перелік наукових публікацій освітнього спрямування з фондів Наукової бібліотеки імені М. Максимовича, які можуть стати «компасом» у величезному морі наукової літератури, надаючи дослідникам зручний пошук у фондах Наукової бібліотеки. Список розкриває наукові дослідження, які охоплюють багато галузей науки і техніки – від медицини до космічного відкриття та розвідок космічного простору, від металургії до мікроелектроніки, методи та обговорення їх результатів. Список містить нормативні документи в галузі науки, статті українських та зарубіжних науковців, матеріали наукових конференцій тощо. Ця інформація стане в нагоді як науковим фахівцям так і зацікавленому колу читачів, викладачів, аспірантів, студентів.

Зміст

Нормативні документи в галузі освіти та науки	4
Наука в Україні	5
Наука за кордоном	32
Видатні особистості в науці та культурі.....	34

Нормативні документи в галузі освіти та науки

1. **Про внесення** змін до деяких указів Президента України щодо щорічних грантів Президента України молодим вченим та докторам наук : Указ президента України від 14 травня 2024 р. № 324/2024 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 21 трав. (№ 103). – С. 3.

2. **Про внесення** змін до Положення про конкурсний відбір наукових, науково-технічних робіт та проектів, які фінансуються за рахунок зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020" : постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 р. № 183 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 28 лют. (№ 43). – С. 3.

3. **Про внесення** змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 р. № 133 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 13 лют. (№ 31). – С. 5.

4. **Про зміну** складу Національної ради з питань розвитку науки і технологій : розпорядження від 7 травня 2024 р. № 398-р // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 15 трав. (№ 99). – С. 5.

5. **Про погодження** реорганізації державного підприємства "Одеський науково-дослідний інститут зв'язку" : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 травня 2024 року № 393-р // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 15 трав. (№ 99). – С. 5.

6. **Про призначення** державних стипендій видатним діячам науки : Указ Президента України від 17 травня 2024 р. № 331/2024 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 21 трав. (№ 103). – С. 3.

7. **Про призначення** довічних державних стипендій видатним діячам науки : Указ Президента України від 17 травня 2024 р. № 332/2024 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2024**. – 21 трав. (№ 103). – С. 3.

Наука в Україні

8. **Антонюк О.** "Швидкі й прості рішення не завжди є правильними – це я можу засвідчити як математик" / О. Антонюк ; спілкувався Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Січ. (№ 3/4). – С. 4–5.

У жовтні 2023 р. головою Наукового комітету Нацради з питань розвитку науки і технологій було обрано заступницю директора з розвитку та інновацій Київського академічного університету, провідну наукову співробітницю Інституту математики НАН України Олександру Антонюк.

9. **Бадяк В.** Наука національної гордості: шлях НТШ до сучасності. Є чим пишатися, не варто відкладати на майбутнє остаточне подолання комплексу постколоніальності, совковості, меншовартості / В. Бадяк // Україна молода. – Київ, **2024**. – 24 січ. (№ 4). – С. 6–7.

В українській історії є небезпроблемні, але світлі дати, якими пишаємося й без яких українство не вирвалося б з "обіймів старшого брата" – відвічної московської орди. Серед низки їх маємо Наукове товариство імені Шевченка (НТШ), якому виповнилося 150 років.

10. **Байдак Л. А.** Становлення та розвиток Дніпропетровської наукової гідробіологічної школи (30–90-ті роки ХХ ст.). Частина 2 / Л. А. Байдак // Наука та наукознавство. – Київ, **2023**. – № 4 (122). – С. 97–119.

Стаття присвячена історії становлення і розвитку прісноводної радіоекології в Україні, що тісно пов'язана з розвитком ядерної енергетики.

11. **Булкін І.** Феномен безвитратних і наближених до них науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт / І. Булкін // Наука та наукознавство. – Київ, **2023**. – № 4 (122). – С. 3–38.

12. **Ващук О.** Фінансування науки – шлях до перемоги / О. Ващук, А. Сімахова ; розпитував Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Берез. (№ 9/10). – С. 1, 6.

Про фінансування нашої науки, рішення щодо підтримки молодих учених, бачення реформування галузі та заходи в умовах повномасштабної війни "Світ" поспілкувався з головою Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України Олесяю Ващук та її першою заступницею Анастасією Сімаховою.

13. **Вергунов В.** Академічна наука в Україні як складова культури та демократичного майбутнього нації: роздуми про наболіле / В. Вергунов // Наука та наукознавство. – Київ, **2023**. – № 4 (122). – С. 144–157.

Академічна наука України на своє 105-річчя та на 160-річчя від дня народження її фундатора – академіка В. І. Вернадського (1863–1945), отримала два довгоочікуваних законодавчо-регуляторних документи щодо власних перспектив. Щоправда, вчергове їхнім розробником стала не сама наука, а відомство, яке нею опікується – Міністерство освіти і науки України. Положення обох законопроектів повинні були б наповнити новим змістом базовий Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (2015). Наукове середовище має сподівання, що влада знайде мотивацію для адекватного розгляду, насамперед на Раді Національної безпеки та оборони України, розроблених НАН України "Пропозицій до державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності" і візьме їх за основу поетапних змін в академічному секторі вітчизняної науки. Спільними зусиллями буде розроблено і ухвалено спеціальний Закон України "Про академічну науку в Україні", який об'єднає наявні, але іноді суперечливі правові та регуляторні підзаконні акти.

14. **Видатні** вчені світу зібралися на конференції MicroCAD–2023 у НТУ "Харківський політехнічний інститут" // Вища школа. – Київ, **2022**. – № 10/12 (220). – С. 4–5.

З 17 до 20 травня Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" організував в онлайн-форматі XXXI Міжнародну науково-практичну конференцію «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2023)». Учасники заходу працювали у 12 великих секціях за такими напрямками: енергетика, електроніка та електромеханіка; актуальні питання механічної інженерії та транспорту; комп'ютерне моделювання, прикладна фізика та математика; хімічні технології та інженерія; економіка, менеджмент та міжнародний бізнес; медичні науки; міжнародна технічна освіта; соціально-гуманітарні технології; комп'ютерні науки та інформаційні технології; навколосемний космічний простір. Радіофізика та іоносфера; електромагнітна стійкість; військові науки, національна безпека, безпека державного кордону.

15. **Волинська М.** Третя культура: Ньютон і Гендель не дуже далекі один від одного / М. Волинська // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 13/14). – С. 5.

XXI Академічні читання пам'яті професора Віталія Стріхи, які щороку проводить Академія наук вищої школи, стали явищем у науковому світі, а ще президент академії Олександр Наконечний назвав їх частиною всенародного інтелектуального опору російській навалі, адже тут завжди озвучуються цікаві теми, нові прогресивні ідеї та підходи. Наприклад, академік НАН України, почесний академік АН ВШ України Віктор Грінченко присвятив свою доповідь темі "Мультидисциплінарні дослідження: формування «третьої культури»".

16. **Галата С.** Гуманітарне розмінування: освітні виклики / С. Галата // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 5.

Третина території України забруднена вибухонебезпечними предметами. Розмінування сільськогосподарських угідь, за найоптимістичнішими прогнозами фахівців, займе десятиліття. Для того, щоб прискорити цей процес, потрібні сапери, техніка, інноваційні технології. Готувати розмінерів планують і в КПІ імені Ігоря Сікорського. Насичена програма першого дня містила в собі Міжнародну конференцію "Екологія та Мир", роботу секції "Гуманітарне розмінування українських земель", у межах якої відбулася дискусія "Інноваційні методи та проблематика гуманітарного розмінування українських земель під час військових дій та в післявоєнний час", а також – відбувся конкурс стартап проєктів та науково-технічних розробок в екологічній сфері.

17. **Галата С.** День науки в країні, яка захищає Незалежність / С. Галата // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 1.

День науки (з 1997 року) – професійне свято працівників науки України. Відзначається щорічно у третю суботу травня. День науки в Україні, який відбувся у третю суботу травня, став слушною нагодою повернути увагу до потреб учених, проблем наукової сфери, питань фінансування науки та грантових можливостей для українців. А також – подякувати науковцям за самовіддану працю, вручити нагороди та провести просвітницькі заходи. 18 травня закінчилися громадські слухання щодо нової методики Державної

атестації наукових установ і закладів вищої освіти, яку розробило Міністерство освіти і науки. Були зауваження і пропозиції.

18. **Галата С.** Екологія і мир – головне для життя нашої планети. Міжнародний екологічний Форум "Екологія і мир" / С. Галата // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 3.

Спецвипуск, присвячений темам протидії екоциду, – "Екологія і мир – головне для життя нашої планети". 15–16 травня у КПІ імені Ігоря Сікорського проходив Міжнародний форум "Екологія і Мир", організаторами якого стали Українська Рада Миру, Всеукраїнська інноваційна екосистема Sikorsky Challenge Ukraine та Міжнародна громадська організація "Рада з екологічної безпеки". Мета форуму – об'єднати громадськість, науковців, освітян, представників урядових структур і органів місцевого самоврядування для спільної роботи з протидії екоциду.

19. **Галата С.** Наукова етика: час запровадити "санкції"? Вчені створили рекомендації для боротьби з академічною недоброчесністю / С. Галата // Світ. – Київ, **2024**. – Берез. (№ 9/10). – С. 1, 4.

Дискусія "Етика в науці: питання доброчесності і відкритості", яку нещодавно провели активісти платформи Дійсна наука, привернула увагу наукової спільноти. Участь у дискусії взяли Олександр Попович – головний редактор журналу "Наука та наукознавство", старший науковий співробітник Інституту дослідження науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України; Ірина Єгорченко – старша наукова співробітниця Інституту математики НАН України; Оксана Маньковська – наукова співробітниця Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, викладачка НаУКМА та присутні (онлайн і офлайн).

20. **Галата С.** Як вистояти і допомогти Україні? Про це йшлося у виступах учасників Загальних зборів НАН України / С. Галата, Л. Остролуцька, Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 15/16). – С. 5–6.

Перспективи інтеграції академічної та університетської науки в сучасних умовах висвітлив завідувач кафедри фізичної хімії Київського національного університету імені Тараса Шевченка член-кореспондент НАН Ігор Фрицький. Особливу увагу у виступі було приділено відділенню цільової підготовки Київського національного університету імені Тараса Шевченка при НАН. На

думку Ігоря Фрицького, варто подумати про розширення видів діяльності. Наприклад, доцільно було б організувати доповіді провідних учених НАН щодо найбільш перспективних напрямів досліджень, які проводяться в їхніх інститутах, організувати наукові семінари з широким залученням студентів, а для студентів молодших курсів варто було б організувати ознайомчу практику в інститутах Академії. На думку Ярослава Яцькова, потрібно більше працювати й з іноземними членами Академії. "Можливо, варто надати цим членам окремі кабінети, де вони б розповідали про свою роботу і залучали науковців до співпраці", – зазначив доповідач.

21. **Головенко М.** В інноваційному морі важливо мати об'єднану команду / М. Головенко // Світ. – Київ, **2024**. – Січ. (№ 3/4). – С. 7.

Науковці мають продукувати ідеї, шукати й знаходити шляхи реалізації розробок у тих умовах, які є.

22. **Горбатюк А.** Феномен технокультури в контексті трансгуманізму: взаємодія між людством і технологіями / А. Горбатюк // Культура і сучасність : альманах. – Київ, **2023**. – № 2. – С. 22–26.

Наукова новизна полягає у виявленні технологічного детермінізму в сучасних течіях гуманізму та його аргументація через дефініцію технокультури. У публікації доводиться твердження: Формування нових течій гуманізму, таких як трансгуманізм, які базуються на використанні технологій та їхнього впливу на соціокультурні процеси, зумовлює виникнення нового поняття – технокультури.

23. **Давіденко І.** Філософія України ХХ століття: критика однієї моделі історизації / І. Давіденко // Sententiae. – Вінниця, **2023**. – Т. 42, № 3. – С. 22–46.

Історія філософії – дисципліна, яка живе дискусіями. І найчастіше ці дискусії точаться щодо численних стереотипів різної міри усталеності. Ці стереотипи можуть стосуватися історії філософії як дисципліни; її методології; конкретних періодів; персоналій та їхніх ролей в історії філософії тощо. Але стереотипи не беруться нізвідки: як зазначає Олег Хома, досить часто вони є результатом поступової стереотипізації оригінальних дослідницьких бачень предмета.

24. **Демченко В.** "Як "зблизити" наукові світи вищої освіти й дослідницьких інститутів" / В. Демченко ; спілкувалася С. Галата // Світ. – Київ, **2024**. – Січ. (№ 3/4). – С. 6.

25. **Дон В.** Скільки коштує правосуддя в Україні? / В. Дон // Юридичний вісник України : все про закони – в одній газеті. – Київ, **2024**. – 16–30 квіт. (№ 16/17). – С. 16–21.

Альтернативний погляд на вітчизняну правову науку (частина друга).

26. **Загородній А.** Академічний науковий фронт: не без труднощів, але з новими успіхами / А. Загородній ; розмову вів В. Семиноженко // Світ. – Київ, **2024**. – Лют. (№ 7/8). – С. 4.

27. **Загородній А.** Академія: стійкість і перспектива. Нотатки з Загальних зборів НАН України / А. Загородній // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 15/16). – С. 4.

28. **Залізник Б.** 150-річчя НТШ / Б. Залізник // Слово Просвіти. – Київ, **2023**. – 21–27 груд. (№ 51). – С. 10.

Упродовж п'яти днів грудня у Львові тривали заходи з відзначення 150-річчя Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Вдалось побувати на кількох: "Презентація видання "НТШ: 150 років на службі української науки та культури. Природничі науки"(ЛНУ ім. Івана Франка); "Презентація видання "НТШ: 150 років на службі української науки та культури. Гуманітарні науки" (НТШ, вул. Винниченка, 24); Круглий стіл "Українська мова як державотворче начало" (ЛНУ ім. Івана Франка); Пленарне засідання міжнародної наукової конференції "150 років НТШ" (НУ "Львівська політехніка") і на підсумковому засіданні "Урочиста академія з нагоди 150-річчя НТШ" (ЛНУ ім. Івана Франка).

29. **Згуровський М.** Майбутнє України у новому Світовому порядку / М. Згуровський // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 17/18). – С. 4–5.

Стаття ректора Національного технічного університету України (НТУУ) "Київський політехнічний інститут (КПІ) імені Ігоря Сікорського" академіка Михайла Згуровського "Майбутнє України у новому світовому порядку" – про форсайтне дослідження "Сценарії закінчення російсько-української війни в контексті нової безпекової архітектури світу", що його спільно виконали

Світовий центр даних з геоінформатики і сталого розвитку НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського" та провідні українські й закордонні експерти.

30. **Зозуля С.** Фінансове забезпечення наукової роботи в Ніжині 1920-х років (на прикладі Ніжинської науково-дослідної кафедри історії культури та мови) / С. Зозуля // Ніжинська старовина : зб. регіональної іст. та пам'яткознавства. Пам'яткознавство Північно-Східного регіону України. – Ніжин, **2022**. – Вип. 30 (33). – № 15. – С. 5–12.

31. **Зоц І.** Під знаком Хвойки / І. Зоц // Слово Просвіти. – Київ, **2024**. – 15–21 лют. (№ 6). – С. 16.

Днями в Музеї історії Києва відбувся круглий стіл, присвячений 174-річчю українського дослідника археології та найдавнішої історії людства, першовідкривача Трипільської культури Вікентія Хвойки. В обговоренні взяли участь науковці та просвітяни.

32. **Індиченко Г. В.** Міжнародне співробітництво українських, чеських і словацьких учених (1961–1970): історико-джерелознавча реконструкція / Г. В. Індиченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, **2022**. – Вип. 29. – С. 321–343.

33. **Інноваційні** підходи організаційно-методичного забезпечення професійної діяльності наукового працівника в системі наукової роботи Міністерства оборони України / [В. Рижиков, К. Горячева, А. Шевченко та ін.] ; М-во оборони України, Військ. ін-т Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Компринт, **2024**. – 207, [2] с.

34. **Калюжна Н. М.** Використання інноваційних інструментів для підтримки та моніторингу відкритої науки / Н. М. Калюжна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – Київ, **2023**. – № 4. – С. 33–41.

35. **Клименко О.** Наука про війну... під час війни / О. Клименко // Голос України. – Київ, **2024**. – 5 берез. (№ 44). – С. 7.

Про всеукраїнську конференцію "Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий – 2024). Під час конференції було підписано Меморандум про співпрацю між військовими і цивільними науковими установами за напрямками досліджень воєнної історії.

36. **Колотілов С.** Синтезувати сто тисяч сполук, щоб відібрати десяток потрібних молекул / С. Колотілов ; записала Світлана Галата // Світ. – Київ, **2023**. – Груд. (№ 47/48). – С. 6.

Інтерв'ю виконувача обов'язків заступника директора Інституту фізичної хімії імені Л. В. Писаржевського НАН України доктора хімічних наук Сергія Колотілова.

37. **Кондратюк В.** Національна безпека й оборона: стратегічний рівень / В. Кондратюк ; підготував Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 7.

Проректор КПІ ім. Ігоря Сікорського доктор технічних наук Вадим Кондратюк у доповіді "Експлуатація ядерних енергетичних об'єктів України за екстремальних умов" розповів про те, як розвиватиметься ситуація у разі тих чи інших подій і які кроки треба буде зробити та які дослідження в цьому напрямку веде, зокрема, Навчально-науковий інститут атомної і теплової енергетики КПІ ім. Ігоря Сікорського. Глобальний світовий порядок, безпекові виклики, відносини України й НАТО, досвід США у побудові системи оборони й ведення війни.

38. **Копієвська О. Р.** Проблематизація травми у європейському науковому дискурсі кінця XIX – початку XX ст.: культурно-історичний контекст / О. Р. Копієвська // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, **2023**. – № 1. – С. 3–8.

39. **Кошова С.** Перспективи створення космічних систем спостереження землі в Україні з позиції публічного управління / С. Кошова // Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. – Переяслав, **2023**. – Вип. 6. – С. 104–112.

40. **Кримський С.** Про заборону використання російських наукових джерел / С. Кримський // Універсум : журн. політології, футурології, економіки, науки та культури. – Львів, **2022**. – № 11/12 (349/350). – С. 34–35.

41. **Критичні** аспекти під час впровадження штучного інтелекту в галузі безпілотних транспортних засобів / О. Зінченко, Ю. Катков, Ю. Березовська, О. Вишнівський // Наукові записки Державного університету телекомунікацій : наук. журн. – Київ, **2023**. – № 1 (3). – С. 24–35.

Виконаний аналіз завдань кожного рівня відносно можливості застосування штучного інтелекту; розглянуто можливості систем управління безпілотними транспортними засобами за допомогою різноманітних автомобільних комп'ютерних мереж, в яких транспортні засоби та придорожні пристрої є вузлами зв'язку, що надають один одному інформацію, таку як попередження про безпеку та інформацію про дорожній рух.

42. **Крістоф М.** "Після масштабного російського вторгнення стало зрозуміло, що, на жаль, ми знаємо занадто мало про наших східних сусідів" / М. Крістоф ; розпитував Д. Шулікін // Світ. – Київ, 2024. – Берез. (№ 9/10). – С. 1, 5.

Відповідальність наукової спільноти щодо демократичної та об'єднаної Європи в контексті загарбницької війни росії проти України, посилення наукових обмінів і голосу молодих науковців – нещодавно Берлін-Бранденбурзька академія наук і Junge Akademie (національна установа, яка підтримує молодих науковців) разом із низкою партнерських організацій оприлюднили маніфест "Відродження Європи" (Reclaiming Europe). Документ, окрім ініціаторів, вже підписали міністри науки декількох земель Німеччини, президенти академій наук Данії, Естонії, Литви, Польщі та України, Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України й Офіс підтримки вченого, президенти Берлінського університету імені Гумбольдта і Потсдамського університету, а також інші представники різних наукових установ і громадських організацій. "Світ" розпитав президента Берлін-Бранденбурзької академії наук Крістофа Маркшуса, як виникла ідея цього документа і чому в ньому закладено відповідні меседжі.

43. **Кулик Н.** Мовна політика як запорука національної безпеки / Н. Кулик // Світ. – Київ, 2024. – Трав. (№ 17/18). – С. 6.

Про кардинальні зміни в мовній ідеології, у моделях мовної поведінки та мовному ландшафті України у першій чверті XXI століття (за матеріалами наукової доповіді директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академіка Богдана Ажнюка на одному з нещодавніх засідань Президії НАН України). Для українців, які тривалий час перебували під владою кількох імперій, мова є опорним пунктом української ідентичності, запорукою виживання етносу і збереження його національних рис. Однак на зламі

XXI століття вона вийшла за суто етнічні рамки й стала питанням національним, себто державним. Таку думку висловив директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України Богдан Ажнюк.

44. **Кульчинський М.** "Петлюрівські читання" в Полтаві / М. Кульчинський // Слово Просвіти. – Київ, **2024**. – 16–22 трав. (№ 19). – С. 3.

Десяті Петлюрівські читання та виставка "Симон Петлюра: людина і державник". У травні 2024 року виповнюється 145 років з дня народження Симона Васильовича Петлюри (1879–1926) – видатного українського державного, громадсько-політичного, військового діяча, Головного отамана військ УНР, Голови Директорії УРН, уродженця Полтави. Із цієї нагоди уже вдесяте, відбулися традиційні Петлюрівські читання у форматі круглого столу. Організаторами читань виступили Департамент культури і туризму Полтавської ОВА, Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтавське обласне об'єднання товариства Просвіта імені Т. Г. Шевченка, Державний архів Полтавської області та Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського. Сильні доповіді докторів історичних наук істориків Володимира Сергійчука та Ігоря Гирича.

45. **Лиманський П. П.** Правове регулювання часу відпочинку науково-педагогічних працівників: виклики режиму воєнного стану / П. П. Лиманський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Право. – Харків, **2023**. – Вип. 37. – С. 100–105.

46. **Листопад О.** Довкілля і десять років російської війни / О. Листопад // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 17/18). – С. 7.

Стаття про стан заповідного степу і біосферного заповідника "Асканія-Нова" імені Ф. Е. Фальц-Фейна загалом, а також про пошук коштів на утримання тварин і птахів у зоопарку (за матеріалами виступу вченої секретарки біосферного заповідника "Асканія-Нова" імені Ф. Е. Фальц-Фейна кандидата сільськогосподарських наук Наталі Корінець на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Природа в окупації – 10 років російської військової агресії проти довкілля"). Доповідь Наталі Корінець – це частина програми Всеукраїнської науково-практичної конференції "Природа в окупації – 10 років

російської військової агресії проти довкілля. Перспективи відновлення природоохоронних територій України", яку 28–29 березня організувала Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ).

47. **Листопад О.** Екобезпека: що пропонують науковці / О. Листопад // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 6.

За оцінками Держекоінспекції та Міндовкілля, збитки довкіллю України від російської агресії перевищили 60 млрд доларів США. Агресор має відповісти за скоєне і відшкодувати збитки. Для цього їх треба зафіксувати й обрахувати. Без науки тут не обійтись. А після перемоги над зайдами доведеться багато працювати над відбудовою країни. І тут теж потрібна участь учених. Цим блокам питань була присвячена секція "Енергетична та екологічна безпека. Очищення води та водойм" у рамках Міжнародного форуму "Екологія Мир".

48. **Листопад О.** Ні – ядерному тероризму росії / О. Листопад // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 7.

Директор Інституту проблем безпеки атомних електростанцій академік НАН України Анатолій Носовський заявив у своїй доповіді "Прояви російського ядерного тероризму в Україні": "Ні – ядерному тероризму росії! Україна не веде жодної незаявленої діяльності, яка могла б призвести до створення ядерної зброї. Це засвідчують численні перевірки міжнародних профільних організацій. Тому усе, що повідомляють ЗМІ російської федерації про ядерну загрозу з боку України, є фейком. А от росія – це справді ядерна загроза світу і цивілізації".

49. **Листопад О.** У КПІ відбувся конкурс екологічних стартапів / О. Листопад // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 8.

З восьми переможців двоє пропонують інноваційні способи розмінування територій. Як то кажуть, яке життя, такі й стартапи. Хоча розробка "Сократ" – це адаптація технології з пошуку корисних копалин. Застосовується сканування за допомогою програмно-апаратного пристрою на базі пульсуючого електромагнітного зондування (ПЕМЗ). Отримані дані обробляються за допомогою штучного інтелекту. Автори розробки запевняють, що "Сократ" суттєво перевершує відомі методи за швидкістю і точністю та не має аналогів ні в Україні, ні взагалі у світі. "Сократ" мудрує над пошуком мін. Прилад кріпиться на дрон, який літає на різних висотах – хоч

5 метрів, хоч сто. Можливість літати на великих висотах дуже важлива під час розмінування лісів, бо інші методики працюють тим краще, чим ближче до землі літає дрон. Виявлені вибухонебезпечні предмети наносяться на мапу, з якою вже далі працюють замовники – розмінери або сапери.

50. **Листопад О.** Чи обійдемося без Каховського моря? / О. Листопад // Світ. – Київ, **2023**. – Груд. (№ 47/48). – С. 7.

Про аргументи науковців за і проти відновлення Каховського моря.

51. **Музичко О. Є.** Представники історичної науки як носії почесних статусів одеських наукових установ у XIX – на початку XX ст.: просопографічний портрет / О. Є. Музичко // Українська біографістика : зб. наук. пр. Ін-ту біографічних досліджень. – Київ, **2022**. – Вип. 23. – С. 160–173.

52. **Найда В.** Внесок наукової школи ОДАУ у розвиток деяких фізіологічних напрямів в Україні / В. Найда, Ю. Бойко // Agrarian Bulletin of the Black Sea Littoral : scientific journal. – Odessa, **2023**. – Iss. 108. – С. 12–17.

53. **Найда В.** Участь вчених ОДАУ у становленні мікробіологічної науки в Україні / В. Найда, Ю. Бойко // Agrarian Bulletin of the Black Sea Littoral : scientific journal. – Odessa, **2023**. – Iss. 108. – С. 30–35.

54. **Носенко Ю.** Моделювання системи відкритої науки для професійного розвитку та діяльності вчителів / Ю. Носенко // Фізико-математична освіта : наук. журн. – Суми, **2023**. – Т. 38, № 4. – С. 49–55.

55. **Олійник О.** Креативні індустрії в епоху штучного інтелекту: тенденції та виклики / О. Олійник // Культура і сучасність : альм. – Київ, **2023**. – № 2. – С. 3–9.

Наукова новизна полягає у аналізі та теоретичній рефлексії потенційного ефекту від впровадження штучного інтелекту в творчому секторі з акцентом на ключових тенденціях і викликах. Акцентовано увагу на тому, що попри несистемні та спорадичні спроби впровадження технології в рамках креативних індустрій, окреслюються не лише певні закономірності та тенденції, але й формується модель її участі в цьому секторі. Хоч штучний інтелект поки що не здатний функціонувати як автономний творчий суб'єкт у креативних галузях, але ця концепція може втілитися в майбутньому за умови подальшого розвитку технологій та зниження ризиків. З'ясовано, що

один зі стримуючих факторів є помилкове сприйняття штучного інтелекту як основної перешкоди на шляху розвитку креативних індустрій.

56. Остролюцька Л. Екологія і мир – головне для життя нашої планети. Чи можна московію притягнути до відповідальності? / Л. Остролюцька // Світ : всеукраїнська газета для науковців та освітян. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 19/20). – С. 4–5.

Доповіді під час форуму "Екологія і мир": Надзвичайного і Повноважного посла, багаторічного представника України при ООН Юрія Сергеева "Чи можна московію притягнути до відповідальності?" – про екологічні злочини росії в контексті міжнародного права; відомого громадського діяча, дипломата і першого міністра охорони навколишнього середовища незалежної України Юрія Щербака "Зловісна сила, яка поставила світ на межу ядерної катастрофи", – про те, як притягнути росію до відповідальності за захоплення цивільних ядерних об'єктів України; колишнього міністра охорони навколишнього природного середовища України Юрія Костенка "Глобальні наслідки ядерного роззброєння України"; экс-міністра охорони навколишнього середовища та ядерної безпеки, а потім – екології та природних ресурсів незалежної України, голови Українського товариства охорони природи Василя Яковича Шевчука "Українські стратегічні ініціативи"; академіка НАН України Юрія Туниці "Стратегічна доктрина бінарної екологічної та воєнної безпеки та миру. Концептуальні засади".

57. Остролюцька Л. Наука має батьківщину / Л. Остролюцька // Світ. – Київ, **2023**. – Груд. (№ 47/48). – С. 4–5.

Науковому товариству імені Шевченка – 150 років; інформація Марії Волинської "Працюємо на результат" – про щорічну конференцію Академії наук вищої школи України.

58. Остролюцька Л. Наука працює на перемогу і під час війни, і в час відбудови та оновлення України / Л. Остролюцька // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 15/16). – С. 1.

Ця думка лейтмотивом проходила крізь доповідь президента НАН України академіка Анатолія Загороднього та учасників обговорення на сесії Загальних зборів НАН України Щороку навесні, зазвичай у квітні, відбуваються Загальні збори Національної академії наук України. За традицією Звіт про діяльність

Академії – як огляд основних результатів та показників наукової та науково-організаційної діяльності – оприлюднюється заздалегідь. Жодна доповідь не здатна вмістити всього того, над чим працювали 14 відділень, 145 наукових установ, у яких – понад 24 тисячі працівників. Нинішній звіт (в електронному форматі) "Національна академія наук України у 2023 році" займає майже 600 сторінок. З цим документом можна ознайомитися на офіційному сайті НАН України.

59. **Панухник О.** Політика академічної та дослідницької доброчесності в умовах революції ШІ: формула взаємодії / О. Панухник // Galician economic journal : scientific journal. – Ternopil, **2023**. – № 5 (84). – С. 185–193.

Зосереджено увагу на тлумаченні понятійно-категоріального апарату термінів "академічна доброчесність" і "дослідницька доброчесність" у площині революційного впливу штучного інтелекту на них. Проаналізовано основну нормативно-правову базу та регламентуючі документи законодавства України, які впорядковують процес забезпечення академічної та дослідницької доброчесності на національному рівні.

60. **Панченко Б.** Приватизація "гуманітаріями" влади над "технарями" / Б. Панченко // Юридичний вісник України : все про закони – в одній газеті. – Київ, **2024**. – 16–31 січ. (№ 3/4). – С. 15.

Наукова недоброчесність, плагіат, авторські права, запозичення. Що криється за цими термінами, коли йдеться про технічні науки?

61. **Пащенко О.** Міжнародна науково-практична конференція з економіки / О. Пащенко // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73), квіт. – С. 3.

4–5 квітня у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Тривала XI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція "Економіка і менеджмент–2024: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку", яка об'єднала вітчизняних і іноземних науковців задля пошуку напрямів вирішення актуальних питань розвитку економіки, підприємництва та менеджменту в умовах глобалізації, встановлення контактів між ученими різних країн.

62. **Подласов С.** Домашній експеримент при врученні динаміки твердого тіла в курсі фізики Технічного університету / С. Подласов,

О. Долянівська, О. Матвійчук // Фізико-математична освіта : наук. журн. – Суми, **2024**. – Т. 39, № 1. – С. 43–48.

63. **Процев'ят Т.** Летючі FPV-голландці: на корупційному "фронті" все без змін? / Т. Процев'ят // Україна молода. – Київ, **2024**. – 15 трав. (№ 20). – С. 1, 5.

Більш ніж десятилітня агресія ерефії в Україну та повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року стали війною не лише артилерії, не лише крилатих і балістичних ракет. Сучасна війна все більше набирає характеру війни безпілотників – як розвідувальних, що забезпечують контроль за противником 24/7, так і FPV-дронів-камікадзе з різною дальністю враження: літаючих дронів, надводних та підводних камікадзе. Ураження FPV-дронами ворожої техніки, командних, взводних і ротних опорних пунктів, складів боєприпасів та просто скупчень живої сили противника виявилися ефективними і високоточними.

64. **Рожко В.І.** Інформаційні технології в науковій діяльності / В.І. Рожко, А.Ф. Ягудіна // Бізнес Інформ. – Харків, **2023**. – № 11 (550). – С. 313–318.

Трудова імміграція як інструмент стимулювання економічного розвитку України після війни.

65. **Романенко О.** Шляхи аналізу об'єктів тваринного світу в медичній біології / О. Романенко, О. Гурняк, І. Погоріла // Молодь і ринок. – Дрогобич, **2024**. – № 2 (222), лют. – С. 55–61.

66. **Романюк Л. Б.** Поняття комунікації у світовій та вітчизняній науці / Л. Б. Романюк // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, **2023**. – № 2. – С. 193–197.

67. **Руденко Ю.** Аналіз розвитку ІТ в контексті ризиків, які вони несуть / Ю. Руденко // Освіта. Інноватика. Практика. – Суми, **2023**. – Т. 11, № 8. – С. 67–70.

Досліджено історичний розвиток інформаційних технологій (ІТ) у контексті можливих негативних наслідків. Акцентовано увагу на тому, що оперативна готовність у протидії цим викликам може бути досягнута лише через розуміння розвитку епохи, зумовленої ІТ-технологіями, характеру їх поширення

та специфіки застосування. Стаття визнає ранніх вчених, які намагалися проаналізувати генезис розвитку ІТ та його історичні та соціальні наслідки, зокрема Е. Тоффлера, Б. Кастельса та Д. Белла. Акцентується увага на думках Е. Месснера щодо можливостей ведення інформаційної війни за допомогою різних інформаційно-психологічних прийомів і засобів, наголошується на важливості розуміння розвитку епохи.

68. **Саква О.** Ліга маку. Національна академія медичних наук України в час випробувань / О. Саква // Україна молода. – Київ, **2024**. – 29 трав. (№ 21/22). – С. 8.

Зайнятість президента НАМН академіка Віталія Цимбалюка виявилась настільки щільною, що інтерв'ю, заплановане місяць тому, вдалося записати лиш напередодні Дня науки, що й був імпульсом до розмови. Бесіда поєднала сьогоднішнє й непроминальне в турботах і міркуваннях знаного вченого. Що вас потішило найбільше в надбаннях медицини цього часу, що слугуватиме їй найплідніше? – "З фундаментальних зрушень – розшифровка геному людини. Приватний ефект: у США, Європі та й навіть у Китаї будь-хто за 100 доларів може встановити своє походження ледь не з пращурів. Усе ж вельми цікаво дізнатись, чий ти посланець! Що ж до науки, то вміння декодувати геном відкрило їй неозорі перспективи вивчення й редагування молекули, відповідальної за спадковість, а медицині – здатність краще діагностувати й долати спадкові хвороби. На друге місце в рейтингу новітніх завоювань медицини я поставив би використання стовбурових клітин, що є й моїм давнім науковим зацікавленням. Однак найгучніша сфера наукових розвідок нині – штучний інтелект та його інваріанти, до того ж спритно переведені в мілітарний план. – "Мозок, звісно, – найзагадковіший орган людини, що неослабно надить учених безмежжям можливостей задіяти його здатності задля прогресу. Надскладна нейромережа, де навіть статистично йдеться про астрономічні величини!"

69. **Салімонович Л.** Не зоряні війни. Харківські вчені намагаються врятувати понівечену росіянами радіоастрономічну обсерваторію і наперекір об'єктивній реальності продовжують слухати Всесвіт / Л. Салімонович // Україна молода. – Київ, **2024**. – 31 січ. (№ 5). – С. 9.

До рашистської навали подібну картину можна було бачити хіба що в кіно. Почувши стукіт, академік Олександр Коноваленко відчинив двері і побачив дула наведених на нього дев'яти автоматів. Москалі з'явилися тут у середині березня позаминулого року. Тобто вже після того, як влаштували справжнісіньке пекло у Куп'янську, Ізюмі, Балаклії й Чугуєві. Найбільший у світі низькочастотний радіотелескоп УТР-2 і його наукові споруди опинилися у самісінькому центрі цього чотирикутника, тому прибуття сюди кацапів було лише справою часу. Академік розумів, що зустріч з окупантами неминуча, проте не захотів покинути об'єкт разом з колегами.

70. **Святитель Л.** Наука та релігія / Святитель Лука (Войно-Ясенецький) ; [пер.: Г. Компанієць, Л. Гафінова]. – 2-ге вид., допов. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., **2023**. – 188, [4] с.

На своєму життєвому шляху нам зустрічаються два типи людей. Одні в ім'я науки заперечують релігію, інші заради релігії недовірливо ставляться до науки. Зустрічаються і такі, які вміли знайти гармонію між цими двома потребами людського духу. І чи не є така гармонія тієї норми, до якої повинна прагнути людина? Адже обидві потреби кореняться в надрах людської природи. І не в тому криза освіченої людини, що у нього "розум з серцем не в ладу"? Чи не ця одностороння "умствєнность" роз'єднала в Росії інтелігенцію і народ? І вже одне те, що в даний час під прапором науки, яка начебто давно спростувала релігію, підносяться народу атеїзм і антихристиянство, змушує нас глибоко і ґрунтовно обміркувати вирішити питання: чи суперечить наука релігії?

71. **Скрипник Г.** Національна академія наук України: сучасний стан і наукові обрії майбутнього / Г. Скрипник // Народна творчість та етнологія. – Київ, **2023**. – № 4 (400), жовт. – груд. – С. 7–19.

Розглядаються актуалізовані впродовж останнього десятиріччя проблеми оптимізації діяльності установ Національної академії наук України в контексті потреб реформування вітчизняної академічної науки. Йдеться про екзистенційні доленосні випробування та виклики, що постали перед українським народом унаслідок широкомасштабної російської військової агресії, а відтак – про потребу ефективного використання технічно-економічних ресурсів та інтелектуальної бази країни, підвищення ролі науки в

безпеково-оборонній системі держави, употужнення інноваційної складової наукового потенціалу Національної академії наук України.

72. Слісенко В. Ядерні технології для енергетики і суспільства / В. Слісенко ; підготував Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 13/14). – С. 4.

Про результати виконання Цільової програми наукових досліджень НАН України "Ядерні та радіаційні технології для енергетичного сектору і суспільних потреб", яка реалізовувалась у 2019–2023 роках, на засіданні Президії академії розповів директор Інституту ядерних досліджень НАН України академік Василь Слісенко. Метою програми, як зауважив доповідач, було проведення прикладних досліджень, спрямованих на реалізацію "Енергетичної стратегії України на період до 2035 року" в галузі ядерної енергетики, здійснення наукового супроводу розвитку ядерної енергетики та використання ядерних технологій для потреб промисловості й суспільства.

73. Сопілко І. Міжнародний юридичний форум до Дня науки / І. Сопілко // Юридичний вісник України. – Київ, **2024**. – 17–31 трав. (№ 20/22). – С. 12–14.

Шістнадцятого – сімнадцятого травня на Юридичному факультеті Національного авіаційного університету в змішаному форматі відбувся VII Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум до Дня науки. До обговорення проблем сучасної юридичної освіти долучилися вчені, державні і громадські діячі, судді та юристи – практики із 10 країн світу, 12 регіонів України, 23-х установ та організації, 33-х закладів вищої освіти. Його співорганізаторами виступили: Міністерство освіти і науки України, Київський університет права Національної академії наук України, юридичний факультет Запорізького національного університету, Навчально-науковий інститут права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Іbero-Американський інститут авіаційного та космічного права (Іспанія), Інститут освітнього і професійного розвитку (Угорщина), Клузький університет імені Бабеша-Больяї (Румунія), Автономний університет Сан-Луїс-Потосі (Мексика), Сухумський державний університет (Грузія), Університет Лінкольна (Великобританія), Політехнічний інститут Бежа (Португалія) та Туринський університет (Італія).

74. **Стріха М.** ЄФТ визнало ще два українські журнали / М. Стріха // Світ. – Київ, **2024**. – Лют. (№ 5/6). – С. 7.

Виконком Європейського фізичного товариства 29 січня 2024 р. ухвалив рішення визнати ще два українські журнали: "Фізику і хімію твердого тіла" і "Semiconductor Physics, Quantum Electronics and Optoelectronics".

75. **Стріха М.** Сувора культура науки, економіка й демографія. У Києві відбулися XXI Академічні читання пам'яті професора Віталія Стріхи, до яких долучилися вчені звідусіль / М. Стріха // Україна молода. – Київ, **2024**. – 3 квіт. (№ 14). – С. 10–11.

Такий унікальний за форматом науковий форум, як Академічні читання пам'яті засновника й першого президента АН вищої школи України, визначного українського фізика професора Віталія Стріхи (1931–1999), розпочав третє десятиліття своєї історії. 23 березня 2024 року науковці різних напрямків з усієї України вже традиційно зустрілися – хто в аудиторії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, хто на он-лайн зв'язку (географічний діапазон під'єднання розтягнувся від майже знеструмленого Харкова й до благополучної Німеччини) – щоб поділитися своїми думками й напрацюваннями.

76. **Суконько С. М.** Автоматизація процесу планування діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти сил безпеки та оборони / С. М. Суконько, А. А. Побережний, О. Ю. Луньов // Честь і закон. – Харків, **2023**. – № 4 (87). – С. 132–140.

77. **Сушко К.** Повернення Дніпра. Звідки родом Каховська ГЕС? / К. Сушко // Українська літературна газета. – Вишгород, **2023**. – Груд. (№ 12). – С. 6–7. – Закінчення. Поч. у ч. 10/11, 2023.

Запорізький письменник Костянтин Сушко написав книжку про "Каховське море". Вона називається "Повернення Дніпра". "Повернення Дніпра" – одна з останніх книжок Костянтина Сушка, написана після підриву росіянами Каховської ГЕС і знищення Каховського водосховища. У ній автор розповідає про минуле річки Дніпро, його сьогодення і перспективи у майбутньому.

78. **Схвалено** "Дорожню карту використання науки, технологій та інновацій для досягнення цілей сталого розвитку" // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 1 (70), січ. – С. 3.

79. **Тижневі** освітянські та наукові новини // Голос України. – Київ, **2024**. – 30 квіт. № 23 (75). – С. 1, 7.

23 квітня 2024 р. Парламент України прийняв Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті".

80. **Тижневі** освітянські та наукові новини від Комітету освіти, науки та інновацій // Голос України. – Київ, **2024**. – 21 трав. (№ 39 (91)). – С. 7.

81. **Тижневі** освітянські та наукові новини від Комітету освіти, науки та інновацій // Голос України. – Київ, **2024**. – 28 трав. № 44 (96). – С. 6–7.

82. **Ткаченко Л.** Міжгалузева науково-практична конференція / Л. Ткаченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 6.

Нещодавно в межах XV Міжнародної виставки "Сучасні заклади освіти – 2024" відбулася V Всеукраїнська міжгалузева науково-практична онлайн-конференція "Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів".

83. **Ткаченко Л.** Педагогічна наука: нинішні досягнення й завдання на завтра / Л. Ткаченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 2.

5 квітня відбулися Загальні збори Національної академії педагогічних наук України. З доповіддю "Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України в 2023 році та завдання на 2024 рік" виступив президент НАПН України Василь Кремень.

84. **У ЮНЕСКО** оцінили збитки науковій інфраструктурі України // Юридичний вісник України. – Київ, **2024**. – 1–15 квіт. (№ 14/15). – С. 9.

Вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року завдало серйозної шкоди науковим установам нашої країни, особливо університетам, і ЮНЕСКО наголошує на необхідності їх подальшого захисту.

85. **Уліганець С.** Роль науковців в дослідженні замків та палаців в гуманітарному проекті "Місця пам'яті на мапі України" / С. Уліганець, Л. Мельник, С. Сировець // Замки та палаци в туризмі: матеріали міжнар.

наук.-практ. конф., Київ, 28 лист. 2023 р. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Каф. країнознавства та туризму ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича [та ін. ; упоряд. І. Винниченко]. – Київ, **2023**. – С. 198–200.

86. **Федоренко І.** Майбутнє української науки / І. Федоренко // Юридичний вісник України. – Київ, **2024**. – 1–15 лют. (№ 5/6). – С. 4–5.

На минулому тижні в блакитній залі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова відбулася знакова подія, пов'язана з інтелектуальною міццю та творчим потенціалом молодіжної науки України – урочиста церемонія нагородження переможців II Всеукраїнського конкурсу наукових робіт імені Олександра Яременка.

87. **Філіпчук Г.** "Чужий розум думає за себе" / Г. Філіпчук // Слово Просвіти. – Київ, **2024**. – 30 трав. – 5 черв. (№ 21). – С. 1, 4–5.

Завершення навчального року відбувається крізь гуркіт ворожої рашистської канонади і безперервних ракетних обстрілів. Щоденні трагедії, від яких затерпає і німіє душа. Нині – Харків. Але Україна живе. Попри сирени тривоги продовжують животворити освітні заклади – думкою, словом, душею і серцем... Презентації поетичної книжки Богдана Томенчука "Вишійте, мамо, бронезилет" у Михайлівському Золотоверхому.

88. **Формування** ядра індексу Гірша педагогічних університетів України: гендерні особливості / К. С. Акбаш, Н. О. Пасічник, Р. Я. Ріжняк, Є. Баранченко // Статистика України. – Київ, **2023**. – № 2 (101). – С. 51–63.

89. **Чадюк О.М.** Семінари для редакторів наукових видань від Європейської асоціації наукових редакторів / О.М. Чадюк // Наука та наукознавство. – Київ, **2023**. – № 4 (122). – С. 158–161.

Європейська асоціація наукових редакторів (The European Association of Science Editors, EASE) – це міжнародна асоціація, яка об'єднує фахівців із різними мовними традиціями та професійним досвідом у галузі наукових комунікацій і редагування. На базі Асоціації українських редакторів (АУРА) 2 лютого 2021 року створено Українське регіональне відділення Європейської асоціації наукових редакторів (Ukrainian Regional Chapter EASE, URC EASE).

90. **Шулікін Д.** Єднаємось для реалізації спільних пріоритетів / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Берез. (№ 9/10). – С. 1, 3.

Обмін знаннями і найкращими практиками, проведення спільних заходів, підтримка досліджень та інновацій у галузях освіти, науки та культури – Українська Рада Миру, Національна академія педагогічних наук України, Національний центр "Мала академія наук України" і дванадцять кафедр ЮНЕСКО в Україні підписали меморандум про співпрацю. Церемонія відбулась у НАПН в рамках засідання Президії УРМ. Головним завданням Української Ради Миру на сучасному етапі є формування політики, спрямованої на досягнення сталого, справедливого миру в Україні на основі її суверенітету, територіальної цілісності та незалежності у тісній співпраці і взаємодії з провідними демократичними державами та миротворчими організаціями світу. Про це йшлося у виступі голови УРМ, ректора КПІ ім. Ігоря Сікорського Михайла Згуровського. Однією з таких організацій, за його словами, і є ЮНЕСКО.

91. Шулікін Д. Культурна спадщина і новий світопорядок / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2023**. – Груд. (№ 47/48). – С. 3.

Про міжнародну науково-практичну конференцію "Світова культурна спадщина в умовах формування нового світопорядку"; інформація старшого виконавчого редактора журналу "Semiconductor Physics, Quantum Electronics and Optoelectronics" (SPQEO), старшого наукового співробітника Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України кандидата фізико-математичних наук Петра Смертенка до 25-річчя цього періодичного видання; авторська колонка журналіста Олега Листопада "Інструмент перемоги – інтелект".

92. Шулікін Д. Місія для України – "швидкі" для фронту / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 17/18). – С. 3.

Цього дня на площі знань, що на території КПІ ім. Ігоря Сікорського, лунали державні гімни України й Королівства Бельгії. Вже втретє тут відбулася церемонія передання спецавтомобілів швидкої допомоги для різних підрозділів наших Сил оборони – це черговий захід у рамках соціального проєкту "Українська місія Ігоря Вітенька", до якого долучилась бельгійська волонтерська спільнота. А організаційну підтримку традиційно надали МГО "Рада екологічної безпеки" й Українська Рада Миру. Про передання

спецавтомобілів швидкої допомоги для різних підрозділів Сил оборони України в межах бельгійського соціального проєкту "Українська місія Ігоря Вітенька".

93. **Шулікін Д.** Українська археологічна спадщина: під загрозою війни / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Квіт. (№ 13/14). – С. 6–7.

Бійці тероборони відкопали трипільське поселення, рашистська артилерія пошкодила стародавній некрополь, Каховська катастрофа спричинила руйнування античних пам'яток, а батальйон імені Шейха Мансура став одним з лідерів... зі збору стародавніх артефактів. Саме такі сюжети створює російсько-українська війна. Наші науковці прискіпливо моніторять археологічні пам'ятки України, які постраждали внаслідок воєнних дій та тимчасової окупації української території. Про поточні результати цієї роботи йшлося на одному з нещодавніх засідань Президії Національної академії наук України.

94. **Шулікін Д.** Чи потрібна толока в космосі? / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Трав. (№ 17/18). – С. 3.

Про нещодавню дискусію "Космічне сміття: що з ним робити і чи несе воно загрозу для землян" в Українському кризовому медіа-центрі. Супутники Маска, уламки ракет і космічних апаратів, інструменти космонавтів і навіть... мільйон голок – чого тільки немає на орбіті нашої планети. Загалом у космосі налічується кількадесят тисяч уламків сміття завдовжки більші як 10 сантиметрів, а дрібніших об'єктів – вже понад 100 мільйонів, і ця кількість постійно зростає. Вже невдовзі сміття на орбіті становитиме серйозну загрозу для космічної діяльності людства. Про це йшлося під час дискусії "Космічне сміття: що з ним робити і чи несе воно загрозу для землян", яка відбулась в Українському кризовому медіа центрі.

95. **Яременко Л.** Архіви і наука: потенціал, інновації, професійні компетенції / Л. Яременко, О. Січова, О. Загорецька // Бібліотечний вісник. – Київ, **2023**. – № 4 (272). – С. 108–111.

5 жовтня 2023 року в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» Інститут архівознавства НБУВ провів тематичну секцію під назвою "Архіви і наука: потенціал, інновації, професійні компетенції". Наукові керівники секції – директорка Інституту

архівознавства НБУВ Л. М. Яременко та завідувачка відділу архівознавства і документознавства Інституту архівознавства НБУВ, кандидатка історичних наук О. В. Січова, учений секретар і модератор відео конференції – старша наукова співробітниця відділу архівознавства і документознавства Інституту архівознавства НБУВ, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця О. М. Загорецька. Засідання відбулося в офлайн та онлайн форматах.

96. **Ferrocene** disproportionation reactions in a plasma-liquid system with a rotating gliding discharge / V. Y. Chernyak, V. V. Iukhymenko, K. V. Iukhymenko, S. V. Shulga, D. D. Tretiakov // Питання атомної науки і техніки. Ядерно-фізичні дослідження. – Харків, **2023**. – Вип. 80. – № 6 (148). – С. 135–140.

Реакції диспропорціонування фероцену в системі плазма-рідина з обертовим ковзаючим розрядом. Досліджено плазово-рідинну систему з активацією дистильату H₂O та 0,1 М розчину фероцену в органічних розчинниках (етанолі, ацетонітрилі) плазмою обертового ковзного розряду. Дослідження проведено з використанням різних плазмоутворюючих газів (повітря, Ar, N₂, CO₂). Визначення параметрів плазми проведено методами емісійної спектроскопії плазми. Показано, що плазма як обертового ковзного розряду, так і плазма вторинного розряду, підтримуваного ковзним розрядом, є неізотермічною. Дослідження фізикохімічних властивостей продуктів синтезу проведено методами адсорбційного, люмінесцентного аналізу, поляриметрії, хромато-маспектрометрії, ЯМР. Виявлено, що циклопентадієнові ліганди фероцену диспропорціонують на насичені циклічні вуглеводні (циклопентан та пентан). Також у результаті плазмохімічного синтезу утворюються ароматичні сполуки (бензол та його похідні).

97. **Generation** of accelerated particles in solid matrices saturated with isotopes of light nuclei / V. O. Gamov, V. I. Dubinko, V. M. Borysenko, I. Klee // Питання атомної науки і техніки. Ядерно-фізичні дослідження. – Харків, **2023**. – Вип. 80. – № 6 (148). – С. 18–22.

Генерація прискорених частинок у твердих матрицях, насичених ізотопами легких ядер.

98. **Ivanenko S.** Die Wissenschaftlichkeit einer Bachelorarbeit / S. Ivanenko // Germanistik in der Ukraine : wissenschaftliche zeitschrift / Ukrainischer

Hochschulgermanistenverband, Nationale Linguistische Universität Kyjiw ;
chefredakteurin Olga Valigura. – Kyjiw, 2022. – J. 17. – С. 8–15.

Науковість бакалаврської роботи. Статтю присвячено питанню визначення ступеня науковості бакалаврської роботи. З переходом українських закладів вищої освіти до Болонської системи відбулася низка реформ щодо структури та якісних показників навчання. Останніми роками майже всі університети вимагають від студентів написання та захисту бакалаврських робіт. Завдяки автономії університетської системи кожен університет напружував свої вимоги до написання робіт бакалаврського рівня, які орієнтуються на вимоги Закону України "Про вищу освіту". Розбіжність у вимогах стосується насамперед ступеня науковості бакалаврської роботи. Більшість вимог формулюють науковість роботи як присутність у ній елементів науковості, що не зовсім відповідає європейським стандартам. Наприклад, у Німеччині бакалаврська робота вважається науковою роботою, у якій студент має продемонструвати своє вміння працювати за стандартами наукової доброчесності.

99. **Kovtun V.** Wissenschaftliches arbeiten und schreiben nicht rein akademisch, sondern praktisch und lebensnah gesehen / V. Kovtun // Germanistik in der Ukraine : wissenschaftliche zeitschrift / Ukrainischer Hochschulgermanistenverband, Nationale Linguistische Universität Kyjiw ; chefredakteurin Olga Valigura. – Kyjiw, 2022. – J. 17. – С. 16–26.

Дослідницька робота і наукове письмо не лише в академічному, а й в практичному аспекті. Автор розглядає доброчесність як обов'язковий компонент не лише наукових досліджень та наукового письма, а як невід'ємну частину діяльності особливо осіб, котрі в силу своїх соціальних функцій мають великий вплив на формування світоглядних позицій та робочих підходів своїх підопічних. Свої висновки автор ґрунтує на розгляді окремих явищ в сфері політики, академічного життя та особистого викладацького досвід.

100. **Lytvynko A.** Development of Innovative Approaches to the Popularization of Science and Technology for the Development of Interaction Between Science and Society / A. Lytvynko, L. Ryzhko // Professional education: methodology, theory and technologies : the collection of scientific papers. – Pereiaslav, 2023. – Vol. 17. – С. 129–145.

Метою дослідження є розробка концепції віртуального простору просування та популяризації науки і технологій для спілкування науковців, суспільства та держави; сприяння інклюзивному розвитку науки і технологій в Україні; формування наукового світогляду та інноваційної культури суспільства.

101. **Macenka S.** Perspektiven der ukrainischen germanistik: linguistische literaturwissenschaft als moderner forschungsbereich / S. Macenka // Germanistik in der Ukraine : wissenschaftliche zeitschrift / Ukrainischer Hochschulgermanistenverband, Nationale Linguistische Universitat Kyjiw ; chefredakteurin Olga Valigura. – Kyjiw, **2022**. – J. 17. – С. 44–53.

Перспективи української германістики: лінгвістичне літературознавство як сучасна галузь досліджень. У статті представлено перспективний напрям сучасних германістських досліджень, активно впроваджуваний на кафедрі німецької філології Львівського національного університету імені Івана Франка, – лінгволітературознавство. Опираючись на тривалий науковий досвід кафедри, обґрунтовано доцільність і плідність лінгволітературознавства як міждисциплінарної сфери новітньої філології. Виходячи із спорідненості обох філологічних наук, стверджується необхідність їхньої взаємодії щонайменше у проблемних комплексах, пов'язаних із текстом, письмом, дискурсом. Обґрунтування науково-дослідної теми представлено із залученням відповідного німецькомовного наукового дискурсу, який засвідчує виразну тенденцію до зближення новітньої лінгвістики і літературознавства. Важливими об'єктами наукового осмислення обох дисциплін є літературний текст і літературна мова.

102. **Miroshnychenko O.** Open innovation practice: channels for collaboration and opportunities for Ukraine / O. Miroshnychenko // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – Київ, **2023**. – Вип. 2 (47). – С. 154–162.

Практика відкритих інновацій є ефективним інструментом для посилення співпраці між різними учасниками інноваційного процесу (представниками науки, бізнесу, уряду та громадянського суспільства). Її імплементація має позитивний вплив на створення, розповсюдження та використання знань; сприяє інтенсифікації трансферу технологій та комерціалізації результатів наукових досліджень. У цьому контексті метою статті є розгляд сутності,

видів відкритих інновацій та особливостей їх використання в Україні для посилення співпраці між окремими учасниками інноваційного процесу на різних етапах його розвитку.

103. **Nucleosynthesis** of nuclear matter: entropy effects / V. T. Maslyuk, Y. O. Skakun, I. L. Semisalov, M. I. Romanyuk // Питання атомної науки і техніки. Ядерно-фізичні дослідження. – Харків, 2023. – Вип. 80. – № 6 (148). – С. 3–7.

Нуклеосинтез ядерної матерії: ентропійні ефекти. Робота пропонує альтернативний шлях утворення хімічних елементів при дезінтеграції ядерної матерії, утвореної під час вибуху зірок. Показано, що окрім енергетичних параметрів, що визначають стійкість ядерної матерії та шляхи її дезінтеграції, необхідно враховувати і ентропійний фактор. Розрахунок вказує на його екстремальну особливість в області переходу від симетричного до структурованого чи асиметричного розпаду, обумовленого "включенням" квантових ефектів від ядерних оболонок.

104. **Philosophy** of education and restoration of educational principles in the concept of Jurgen Habermas / O. Tytar, N. Fradkina, Y. Havryliuk, V. Alimova // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Теорія культури і філософія науки. – Харків, 2022. – Вип. 65. – С. 39–48.

Мета – дослідити сучасну філософію освіти та принципи європейського просвітництва на прикладі концепції Юргена Габермаса, довести, що європейський просвітницький проєкт є осердям сучасної цивілізації.

105. **Properties** of a secondary discharge plasma supported by a rotating gliding discharge / V. Y. Chernyak, V. V. Iukhymenko, K. V. Iukhymenko, D. D. Tretiakov, O. M. Tsymbaliuk // Питання атомної науки і техніки. Ядерно-фізичні дослідження. – Харків, 2023. – Вип. 80. – № 6 (148). – С. 145–149.

Властивості плазми вторинного розряду, що підтримується обертовим ковзним розрядом. Наведено результати експериментального дослідження параметрів плазми вторинного розряду атмосферного тиску, що підтримується малопотужним (~ 100 Вт) обертовим ковзним розрядом у потоці повітря за умов значного перевищення довжини плазми каналу вторинного розряду від довжини каналу самостійного розряду в межах 1...100. Визначення параметрів плазми проводили методами емісійної спектроскопії

плазми з використанням програми *SpecAir*. Оцінку напруженості електричного поля в плазмі вторинного розряду зроблено на основі залежності падіння напруги на розряді від довжини струмового каналу розряду.

106. **Schloer B.** Wissenschaftliches plagiat – regelungen und praxis in deutschland / B. Schloer // Germanistik in der Ukraine : wissenschaftliche zeitschrift / Ukrainischer Hochschulgermanistenverband, Nationale Linguistische Universitat Kyjiw ; chefredakteurin Olga Valigura. – Kyjiw, **2022**. – J. 17. – С. 70–82.

Науковий плагіат – законодавчі засади і практика застосування у Німеччині. Представлені важливі критерії, за якими наукова робота кваліфікується як плагіат. Використовується практика німецьких адміністративних судів та наводяться приклади з різних судових рішень та ухвалень. Вирішальним фактором для кваліфікації як плагіат є "систематичне і планомірне використання чужих ідей" під час написання наукової роботи. У цьому контексті обговорюється особлива проблема "самоплагіату". Відповідними законодавчими та підзаконними нормативними актами є федеральний Закон про авторське право (Urheberrechtsgesetz), закони про вищу освіту федеральних земель та статuti університетів. Крім того, у цій статті дається огляд процедури, яка використовується університетами для виявлення плагіату.

107. **Vangi M.** Wer sagt "Ich" in den Aufsätzen? Zur Prazisierung des Autorschaftsbegriffs im wissenschaftlichen Schreiben / M. Vangi // Germanistik in der Ukraine : wissenschaftliche zeitschrift / Ukrainischer Hochschulgermanistenverband, Nationale Linguistische Universitat Kyjiw ; chefredakteurin Olga Valigura. – Kyjiw, **2022**. – J. 17. – С. 82–92.

Хто вживає "Я" в наукових працях? До конкретизації поняття авторства в науковому письмі. Це дослідження має на меті більш чітко окреслити поняття "я" в контексті наукового письма. На першому етапі розглядається структурування наукового тексту. Науковим текстам властиві як перформативні, так і наративні аспекти. На другому етапі аналізується конкретна авторська концепція, що лежить в основі наукових текстів. Вона відрізняється від авторської концепції літературних текстів тим, що прагне до надіндивідуального знання і сталості висловлювання.

108. **Головащенко О. С.** Розробка Дорожньої карти дослідницьких інфраструктур: досвід Швейцарії / О. С. Головащенко // Право та інновації. – Харків, **2022**. – № 4 (40). – С. 18–22.

109. **Жукович І. А.** Організація оцінювання наукової діяльності в Китаї: методологія та досвід / І. А. Жукович, О. М. Красноносова // Бізнес Інформ : наук. журн. – Харків, **2023**. – № 10 (549). – С. 53–63.

110. **Крістоф М.** "Після масштабного російського вторгнення стало зрозуміло, що, на жаль, ми знаємо занадто мало про наших східних сусідів" / М. Крістоф ; розпитував Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2024**. – Берез. (№ 9/10). – С. 1, 5.

Відповідальність наукової спільноти щодо демократичної та об'єднаної Європи в контексті загарбницької війни росії проти України, посилення наукових обмінів і голосу молодих науковців – нещодавно Берлін-Бранденбурзька академія наук і Junge Akademie (національна установа, яка підтримує молодих науковців) разом із низкою партнерських організацій оприлюднили маніфест "Відродження Європи" (Reclaiming Europe). Документ, окрім ініціаторів, вже підписали міністри науки декількох земель Німеччини, президенти академій наук Данії, Естонії, Литви, Польщі та України, Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України й Офіс підтримки вченого, президенти Берлінського університету імені Гумбольдта і Потсдамського університету, а також інші представники різних наукових установ і громадських організацій. "Світ" розпитав президента Берлін-Бранденбурзької академії наук Крістофа Маркиуса, як виникла ідея цього документа і чому в ньому закладено відповідні меседжі.

111. **Новіков А.** Нова криза природничих колекцій? / А. Новіков // Світ. – Київ, **2024**. – Берез. (№ 9/10). – С. 8.

Нещодавно наукову спільноту сколихнула приголомшлива звістка – Дюкський університет (Північна Кароліна, США) ухвалив рішення про закриття свого гербарію. Журнал Science уже назвав це трагічною помилкою (<http://surl.li/rbudd>). Гербарій Дюкського університету є доволі "молодим", його засновано у 1932 році. Він містить понад 800 тисяч зразків і є надзвичайно важливим джерелом наукових даних. Майбутнє гербарію поки що залишається

невизначеним – в університеті обговорюють різні варіанти про переміщення колекції чи окремих її частин до інших наукових установ США.

112. **Федорович К. І.** Суспільні науки в сучасній Польщі: соціологічний аналіз виробництва знання / К. І. Федорович // Український соціологічний журнал. – Харків, 2022. – Вип. 27. – С. 57–64.

113. **Черепаняк-Вальчак М.** Піклуючись про майбутнє / М. Черепаняк-Вальчак // Освіта і суспільство. – Київ, 2024. – № 2/3 (71/72), лют.–берез. – С. 24–25.

Серед цілей наукових комітетів Польської академії наук (ПАН) – об'єднання групи фахівців з певної наукової галузі (обраних таємним голосуванням) з метою її розвитку у національному масштабі та інтеграція наукових центрів і спільнот. Важливе місце у діяльності ПАН посідає підтримка молодих дослідників у реалізації їхніх наукових цілей та доручення їх до академічної культури. Цю мету особливим чином переслідує Комітет педагогічних наук (КПН). Головною ознакою діяльності цього комітету є підтримка розвитку осіб, які починають наукову кар'єру, сприяння їхньому науковому розвитку та досягненням молодих дослідників. Комітет організовує Літні школи молодих педагогів з 1979 року (з 2019 року вони носять ім'я багаторічного керівника цієї форми роботи КПН ПАН професора Марії Дудзікової, а назву Школи – на прохання людей, які в ній беруть участь, було розширено, щоб включити фемінітив "Pedagogzki"). Повна назва – Літня школа молодого педагога і педагогині ім. Марії Дудзікової, скорочено – ЛШМПіП ім. Марії Дудзікової.

Видатні особистості в науці та культурі

Про людей, чії досягнення і творіння, завдяки інтелекту, наполегливій праці та таланту, наближали до знакових подій і залишили яскравий слід в

*історії України і світу. Їх надзвичайна праця і відкриття сприяють
прогресу людства!*

Амосов Микола Михайлович

114. **Самолевська О.** Микола Амосов: "Моє щастя – в пошуку істини"
/ О. Самолевська // Слово Просвіти. – Київ, **2023**. – 21–27 груд. (№ 51). – С. 7.

Навколо мене – молоденькі лікарі XXI століття. А я хочу згадати М. М. Амосова не тільки тому, що цього року в нього ювілей – 110 років. Це унікальна людина ренесансної енергії. Лікар, вчений, біокібернетик, письменник, інженер, дослідник, філософ, громадський діяч... ". Микола Амосов – той рідкісний сьогодні феномен вченого і громадського діяча, чий судження ставали інтелектуальним надбанням не тільки теперішнього часу, але і духовним даром, чітко спрямованим у прийдешні роки. Амосовські твори, доповіді на наукових і громадських форумах, участь в дискусіях, публічні лекції завжди привертала до себе особливу увагу практично всіх наших співгромадян старшого і молодшого поколінь. Кожне з його виступів виявлявся предметом зацікавлених, нерідко бурхливих і зовсім неоднозначних суджень. І так було не тільки за життя, але і сьогодні, коли його немає з нами, коли для багатьох, хто тільки вступає в світ пізнання духовних цінностей, його літературна спадщина виявляється вражаючим відкриттям і одкровенням.

Базилевич Віктор Дмитрович

115. **Ільїн В.** Інтелект як енергія творчої діяльності / В. Ільїн // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 16–18.

Великий космічний об'єкт притягує на орбіту або змінює напрям польоту менших об'єктів і тіл, навіть проти їхньої волі, й об'єднує їх у системи. Так велика зірка змінює і по-новому визначає архітектуру космічного простору. Про Віктора Дмитровича Базилевича – доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка АН ВШ України, член-кореспондента НАН України. Декан економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2015–2017). Головний редактор серії Економіка Вісника Київського університету.

Вільям Беглі

116. **Міхно О.** 150 років від дня народження Вільяма Беглі (William Bagley; 1874–1946), американського педагога, основоположника педагогіки есенціалізму / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 2/3 (71/72), лют.–берез. – С. 29.

Професійна діяльність Беглі була спрямована на вдосконалення державної освіти, в основному через покращення підготовки вчителів. Автор книги "Класне керівництво" (1907), посібника для молодих вчителів, який допомагав їм оволодіти основними навичками ефективного викладання. Виступав за сувору "вертикальну" модель управління школою, в якій директор був найвищим авторитетом у процесі прийняття рішень, а вчителі мали виконувати його накази.

Владимирський-Буданов Михайло Флегонтович

117. **Деркачова Н.О.** Рецепція права в працях Михайла Флегонтовича **Буданова** / Н.О. Деркачова // Сімнадцяті юридичні читання "Правничо-політичні цінності як фактор демократичного розвитку України": матеріали міжнар. наук. онлайн-конф., 24–25 листоп. 2022 р., м. Київ: [збірник] / М-во освіти і науки України, НАН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова [та ін.; редкол.: Андрущенко В. П. та ін. (співголова) та ін.]. – Київ, **2023**. – С. 53–57.

Гайдай Зоя Михайлівна

118. **Кацалап О.** Особливості творчої реалізації співачки Зої Гайдай в українському кінематографі сталінської доби (1930–1950-ті рр.) / О. Кацалап // Мистецтвознавчі записки: збір. наук. пр. – Київ, **2023**. – Вип. 44. – С. 124–129.

Здійснені аналіз та оцінка результатів участі З. Гайдай у кінозйомках у період сталінізму 1930–1950-х рр. дали змогу виявити ступінь зацікавленості кінематографістами особистістю співачки та її бажання ще більше популяризувати свою творчість і залишити слід у кінематографі. Однак тоталітарна сталінська доба здійснювала вплив на перебіг знімального процесу, визначила специфіку змісту і сутність запропонованого співачці матеріалу та, як наслідок, його почасти сумнівну мистецьку вартісність, зокрема в контексті вітчизняного кіноспадку. "Покладений на полицю" фільм-

концерт "Українські мелодії" взагалі поставив крапку на нетривалій кінокар'єрі З. Гайдай, що не дало їй змоги вповні реалізуватися в якості кіноакторки і змусило зосередитися на виключно вокально-творчій діяльності.

119. **Кацалап О.В.** Участь співачки Зої Гайдай у музичних конкурсах в умовах радянського тоталітаризму 1930-х рр. / О.В. Кацалап // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2023. – № 1. – С. 302–307.

Мартін Гайдеггер

120. **Сіверс В. А.** Виміри людської творчості в контексті порівняльного аналізу праць М. Гайдеггера та А. Бергсона / В. А. Сіверс, О. І. Бугайова // Культура. – Київ, 2023. – № 1. – С. 9–16.

Martin Heidegger – німецький філософ-екзистенціаліст та феноменолог. Один з найбільш впливових мислителів ХХ століття. Створив вчення про Буття (Dasein) в своїй найбільш відомій праці "Буття і час" (1927), а, також поняття Gestell у філософії техніки. Гайдеггер зосереджував свою роботу також в сферах феноменології та герменевтики. Один із засновників герменевтики та сучасної лінгвістичної філософії. Поруч із Людвігом Вітгенштайном здійснив мовну революцію.

Горбачевський Іван Якович

121. **Він** жив і творив в ім'я України. До 170-річчя від дня народження І. Я. Горбачевського (1854–1942) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, 2024. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 49–58.

Горбачевський Іван Якович (1854-1942) – український хімік, біохімік, гігієніст та епідеміолог, термінограф, громадсько-політичний, освітній діяч. Академік ВУАН (1925 р.), дійсний член НТШ. Іван Горбачевський – кандидат на Нобелівську премію з фізіології та медицини 1911 року.

Грінченко Борис Дмитрович

122. **Букет Є.** Мистецька академія "Борис Грінченко – 160" / Є. Букет // Слово Просвіти. – Київ, 2023. – 14–20 груд. (№ 50). – С. 5.

Другий день відзначення 155-ліття Товариства "Просвіта" в столиці був осяяний ім'ям першого голови Київської "Просвіти" Бориса Грінченка. 09.12.2023 у Національному музеї літератури України відбулася Урочиста мистецька академія, присвячена 160-річчю видатного педагога, культурно-політичного діяча, першого голови Київської "Просвіти" Бориса Грінченка.

Гуменюк Феодосій Максимович

123. **Творчість** Феодосія Гуменюка у становленні і розвитку київської школи історичного живопису / В. Карпов, В. Пекарчук, Т. Філіна, Ю. Майстренко-Вакуленко // Мистецтвознавчі записки. – Київ, 2023. – Вип. 44. – С. 53–59.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні творчості видатного українського художника Ф. Гуменюка та розгляд в ракурсі становлення і розвитку київської школи історичного живопису. В результаті проведеного дослідження встановлено, що творчість Ф. Гуменюка є важливою складовою у становленні розвитку сучасної київської школи історичного живопису, в межах якої художником сформовано власний неповторний стиль, що ґрунтується на глибоких традиціях народного мистецтва, іконописного малярства, візантизму, бароко, бойчукізму.

Демков Михайло Іванович

124. **Крижанівський В. М.** Глухівський період життя М. Демкова у світлі матеріалів ф. 2052 (М. Сумцов) Центрального державного історичного архіву України / В. М. Крижанівський // Сіверщина в історії України : наук. вид. / Нац. заповідник "Глухів", Ін-т історії України НАН України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка ; [редкол.: І. В. Мошик, С. І. Білокін, Г. В. Боряк та ін.]. – Ніжин, 2023. – Вип. 16. – С. 109–114.

Діброва Олексій Тимофійович

125. **Міхно О.** 120 років від дня народження Олексія Діброви (1904–1973), географа, педагога, засновника української наукової школи економічної географії, організатора географічної освіти / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, 2024. – № 2/3 (71/72), лют.–берез. – С. 28.

Під час Другої світової війни працював в евакуації. У 1944–47 – у Київському університеті на посаді директора Науково-дослідного інституту географії. У

1948–56 завідував відділом методики географії Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП). 1959 захистив докторську дисертацію "Географія Української РСР". Підготував понад 10 кандидатів та трьох докторів географічних наук. У 1959–73 – завідувач кафедри економічної та соціальної географії Київського університету. Читав лекції з економічної географії на економічному факультеті, факультетах міжнародних відносин та журналістики. Ініціатор та редактор низки видань: "Видатні вітчизняні географи, мандрівники і мореплавці" (1951–57), географічні щорічники "Географія в школі" (1948–56), "Красзнавство в школі" (1950–56), збірник "Педагогічні читання з географії" (1950–57) та ін. Автор підручників "Географія Української РСР" для середньої школи (11 видань, 1960–71) та "Географія Української РСР" для студентів географічних факультетів університетів і педагогічних інститутів (1954, 1958, 1982).

Зязюн Іван Андрійович

126. **Вовк М.** Пам'яті вченого [Зязюн Іван Андрійович] / М. Вовк, Н. Філіпчук // Освіта і суспільство. – Київ, 2024. – № 2/3 (71/72). – С. 12–13.

29 лютого в Інституті педагогічної освіти й освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України відбулася онлайн гостьова лекція "Педагогіка серця і добра академіка Івана Зязюна" у межах серії просвітницьких вебінарів "Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле". Ініціатор заходу – відділ змісту і технології педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Модератором лекції виступила Наталія Філіпчук, доктор педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу, член кафедри ЮНЕСКО "Неперервна професійна освіта ХХІ століття", голова первинного осередку Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка при ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Ейхельман Отто Оттович

127. **Міхно О.** 170 років з дня народження Отто Ейхельмана (1854–1943), українського правника, педагога, громадського, політичного та державного діяча / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, 2024. – № 4 (73). – С. 22.

Отто Ейхельман – прибалтійський німець за походженням – народився 27 квітня 1854 року в маєтку Георгіївське Ямбузького повіту й виріс в імперській столиці – Санкт-Петербурзі, а в добу української революції 1917–1921 рр. та в "чехословацький" період життя став одним із речників "українського питання". З 1882–1920 р. – професор кафедри загальної історії права та міжнародного права на юридичному факультеті Київського університету. Брав участь в урядах Української Народної Республіки (УНР).

Еліот Чарльз

128. **Міхно О.** 190 років від дня народження Чарльза Еліота (Charles Eliot; 1834–1926), американського педагога, президента Гарвардського університету (1869-1909) / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, 2024. – № 2/3 (71/72). – С. 30.

Наймолодший президент в історії найстарішого університету США. Як президент Гарварду, він запропонував реформу професійних шкіл, розвиток дослідницьких факультетів і загалом розширення навчальної програми. Водночас вища освіта у вирішальних аспектах зберігала – і навіть посилювала її сталі духовні традиції та функції виховання характеру. Еліот вважав, що в кожного індивідуального розуму "своя особлива конституція". Проблема, як з погляду всебічного розвитку здібностей людини, так і з погляду максимізації її соціальної корисності, полягала в тому, щоб представити їй курс навчання, достатньо змістовний, щоб «розкрити їй, або принаймні її вчителям і батькам, її здібності та смаки». Зробивши усвідомлений вибір, людина може займатися будь-якою спеціалізованою галуззю знання, яку вважатиме доцільною. Під керівництвом Еліота Гарвард ухвалив "факультативну систему", яка надала студентам можливість вибору навчальних предметів.

Зарицький Мирон Онуфрійович

129. **Поет** математичних формул. До 135-річчя від дня народження М. О. Зарицького (1889–1961) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, 2024. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 59–66.

Кант Іммануїл

130. **Міхно О.** 300 років з дня народження Іммануїла Канта (Immanuel Kant; 1724–1804), німецького філософа / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 21–22.

Народився 22 квітня 1724 року у Кенігсберзі (нині Калінінград, РФ). Після закінчення Кенігсберзького університету був домашнім вчителем (1747–54), потім викладав в університеті (1755–96, з 1770 – професор). Основні філософські праці: "Загальна природнича історія і теорія неба" (1755), "Критика чистого розуму" (1781, 1787), "Критика практичного розуму" (1788), "Критика здатності судження" (1790). Кант перевів у план моральної свідомості вимогу загальної правової рівності та поставив питання про особистість як найвищу цінність.

Кляйн Фелікс-Християн

131. **Міхно О.** 175 років з дня народження Фелікса Кляйна (Felix Klein, 1849–1925), німецького математика, керівника "реформаторського руху" в галузі викладання шкільної математики / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 22.

Фелікс Кляйн народився 25 квітня 1849 року в Дюссельдорфі. Тут він закінчив гімназію, а 1865 вступив до Боннського університету. Дисертацію з геометрії Кляйн захистив 1868 р. Від початку своєї кар'єри він демонстрував рідкісне поєднання творчих і організаторських здібностей, а також яскраво виражене прагнення руйнувати бар'єри між чистою і прикладною наукою. Інтереси Кляйна стосувалися всієї математики. Геометрія, теорія чисел, теорія груп, алгебра і теорія інваріантів – усе було залучено до його головної роботи – розвитку й завершення великих ідей Рімана в геометричній теорії функцій. Вінцем цієї роботи була його теорія автоморфних функцій.

Караваєв Володимир Опанасович

132. **Міхаленок Д.** Зоолог Володимир Караваєв та Карадазька наукова станція в Криму (до 160-річчя від дня народження) / Д. Міхаленок // GEO&BIO: вісник Національного науково-природничого музею. – Київ, **2023**. – Т. 24. – С. 237–269.

Розглянуто невідомі сторінки життя українського всесвітньовідомого зоолога, мірмеколога, мандрівника, а також поміщика Київської губернії Володимира Караваєва. Зокрема, це стосується його перебування та наукової

діяльності в Криму, біля гірського масиву Карадаг, на Карадазькій науковій станції. Станцію засновано в 1914 р. на власні кошти доктором медицини, приват-доцентом московського університету Терентієм Вяземським, головним чином для того, щоб могла розвиватися вільна від державного нагляду наука. У 1917 р., на початку революційних руйнувань, Володимир Каравасєв, перебуваючи в Криму, в пошуках безпечного місця для наукової діяльності, прийшов на Карадаг. Він був причарований незайманою природою цього місця і, при сприянні завідуючого станцією геолога Олександра Слудського, вирішив побудувати на станції власний будинок та влаштувати ентомологічну лабораторію. Проте, подальші політичні події унеможливили реалізувати задуми вченого. Станція на деякий час стала місцем його наукової діяльності. Значення станції в житті вченого розглянуто в контексті складної долі рукопису по мурашкам підродиною *Roperinae* – першого, який вчений майже зміг науково обробити після повернення в 1913 р. з подорожі до Голландської Індії (завадили події 1917 р.). Історія рукопису наповнена втратами, переживаннями, бідуванням, а попри це – науковою діяльністю в Києві та на станції, охоплює період з 1913 по 1923 р.

Копистинський Теофіл Дорофійович

133. **Провідник** нового західноукраїнського малярства. До 180-річчя від дня народження Т.Д. Копистинського (1844–1916) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова" ; відп. ред. Н.В. Жданова ; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, 2024. – № 2, 2024, 2 кл. – С. 33–40.

Копистинський Теофіл Дорофійович (1844–1916) – український художник-реаліст, портретист, а також реставратор.

Коссак Михайло Андрійович

134. **Майстер** української музики. До 150-річчя від дня народження М.А. Коссака (1874–1938) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова" ; відп. ред. Н. В. Жданова ; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, 2024. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 28–32.

Михайло Андрійович Коссак – автор музики до численних вистав, найвідоміші з яких – "Вій", "Циганка Аза", "Дай серцю волю, заведе в неволю", "Лісова пісня".

Також Коссак – автор цілої низки романсів, обробок українських народних пісень, н'єс для скрипки. Відомий він і як музикознавець та педагог.

Котко Дмитро Васильович

135. **Кметюк Т. В.** Творчість диригента Дмитра Котка в дзеркалі польської преси (1922–1926 рр.) / Т. В. Кметюк // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, **2023**. – № 2. – С. 181–186.

Крушевський Збігнєв

136. **Сисоєва С.** Збігнєв Крушевський: вчений, політик, громадський діяч / С. Сисоєва // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 8.

Йдеться про цікаву й знану у Польщі людину – Збігнєва Павла Крушевського, ректора Вищої школи ім. Павла Владковіца у Плоцьку. Від початку війни Збігнєв Крушевський і колектив очолюваної ним закладу вищої освіти організували допомогу українським біженцям і навчання українських учнів. Як президент найстарішого у Польщі Наукового товариства у Плоцьку за два з половиною роки війни рф проти України він організував безліч лекцій-зустрічей і конференцій, присвячених історії, культурі, освіті України. Він є почесним громадянином міста Плоцька. Саме тому він міг активно допомагати українським біженцям, що було життєво важливим у 2022 році. Невдовзі відзначатимемо його ювілей, чому й присвячено нарис.

Лазаревський Олександр Матвійович

137. **Невтомний** дослідник Української минувшини. До 190-річчя від дня народження О. М. Лазаревського (1834–1902) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, **2024**. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 67–76.

Лазаревський Олександр Матвійович (1834–1902, Київ) – видатний український історик, генеалог, джерелознавець та видавець. Організатор національної архівної справи. Перший дослідник адміністративно-судового устрою Гетьманщини.

Лідер Данило Данилович

138. **Єрмуканова А. А.** Естетика нонконформізму в дизайні сценічного простору Данила Лідера (1965–1975 рр.) / А. А. Єрмуканова // *Культура і сучасність : альманах*. – Київ, **2023**. – № 1. – С. 76–81.

Мета статті – виявити специфіку прояву тенденції нонконформізму у творчості народного артиста України, головного художника Київського національного академічного драматичного театру імені Івана Франка 1965–1975 років Данила Лідера. У статті використано типологічний метод (виявлення особливостей нонконформізму відповідно до специфіки сценічного дизайну); функціонально-типологічний метод, який допоміг виявити специфіку нонконформізму в пластичних рішеннях Д. Лідера; метод мистецтвознавчого, образно-стильового, формально-стильового аналізу оформлення сценічного простору вистав, розроблений Д. Лідером у 1965–1975 рр. Досліджено нонконформізм як метод художнього мислення в контексті специфіки дизайну театрального мистецтва України 1960–1990-х років.

Невельсон Луїза (Louise Berliawsky Nevelson)

139. **Леонтьєва О.** Вихідці з етнічних українських земель на венеційській бієнале: Луїза Невельсон / О. Леонтьєва // *Мистецтвознавчі записки : збір. наук. пр.* – Київ, **2023**. – Вип. 44. – С. 69–74.

Луїза Невельсон (при народженні Лія Берлявська, Louise Berliawsky Nevelson; 1899, Переяслав, Полтавська губернія – 1988, США) – американська скульпторка, художниця та граверка українського походження. Успіху Невельсон досягла після 1958 року, коли її роботи виставили в Музеї сучасного мистецтва та Музеї американського мистецтва Вітні. Скульптури Луїзи Невельсон були на виставках Лондона, Парижа, Брюсселя, Стокгольма, Токіо, Турина, Цюриха. Стаття розширює знання про художній спадок визначної мисткині, вводить її ім'я в український культурний контекст, акцентуючи на значенні творчості скульпторки для сучасного світового мистецтва та культури. Представлені на Венеційській бієнале роботи Л. Невельсон характеризують її як непересічну художницю, прародительку ідеї інсталяції в американському мистецтві. Її творчість не обмежується цим форматом, але саме монументальні монохромні заглиблені в площину асамбляжі принесли їй справжню славу.

Огнев'юк Віктор Олександрович

140. **Ткаченко Л.** Вшанування пам'яті академіка НАПН України Віктора **Огнев'юка** в 65-ту річницю від дня його народження / Л. Ткаченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 23.

10 квітня 2024 року в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка відбулися заходи із вшанування пам'яті академіка НАПН України Віктора Огнев'юка в 65-ту річницю від його дня народження. Науковий і професійний інтерес – філософія освіти. Ввів у науковий обіг і теоретично обґрунтував нові поняття – "освітологія" та "homo educatus".

Орльонов Артур Олегович

141. **Литвин С.Х.** Творчість Артура Орльонова в контексті розвитку сучасного історично-батального живопису / С.Х. Литвин // Культура і сучасність : альм. – Київ, **2023**. – № 1. – С. 105–110.

Пивовар Анатолій Васильович

142. **Ногіна В.** Документальна спадщина Анатолія Пивовара у фондах ОУНБ ім. Д.І. Чижевського (м. Кропивницький) / В. Ногіна // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – Київ, **2024**. – № 1 (35). – С. 20–21.

Сапожников Михайло Іванович

143. **Несмачний С.** Міфологічні й релігійні засади символістського живопису Михайла Сапожникова / С. Несмачний // Мистецтвознавчі записки : збір. наук. пр.– Київ, **2023**. – Вип. 44. – С. 75–81.

Творчість Михайла Сапожникова (1871–1937), як послідовного художника-символіста, займає особливе місце в історії українського образотворчого мистецтва. Представлена в дослідженні низка творів художника засвідчила його безумовний інтерес до античної та слов'янської міфології, а також християнської релігії, що разом є характерним лейтмотивом картин двох символістських серій. Зацікавлення митця міфологією віддзеркалено в представлених образах, у назвах творів, у пантеїстичному настрої більшості символістських картин. Анімізм – обов'язковий елемент естетики символістського живопису М. І. Сапожникова.

Селецький Володимир Васильович

144. **Пінчук І. Я.** Нові зміни на початку ХХ століття [Селецький Володимир Васильович] / І. Я. Пінчук // Становлення психіатрії в Київському

університеті: історична довідка / І. Я. Пінчук, М. Ю. Полив'яна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2022. – С. 27–28.

З 1919 по 1922 рік Володимир Васильович Селецький – завідувач кафедри нервових хвороб медичного факультету Київського університету св. Володимира.

Сербенська Олександра Антонівна

145. **Лизанчук В.** Інтелектуально-духовне Слово Олександри Сербенської / В. Лизанчук // Слово Просвіти. – Київ, 2024. – 9–15 трав. (№ 18). – С. 4–5.

Кожен серцем відчуває особливу мелодію одухотворення життєдайного часопростору доктора філологічних наук, професора Олександри Антонівни Сербенської. Її загальна сумлінна трудова діяльність вписується в поважну цифру "80". 75 років кваліфікованої педагогічної діяльності талановитої мовознавці Сербенської наповнені щиросердною вдячністю тисяч вихованців за ґрунтовні знання.

Сильвестров Валентин Васильович

146. **Опанасюк О.** Концептуальні принципи творчості Валентина Сильвестрова / О. Опанасюк // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. – Київ, 2023. – Вип. 44. – С. 101–106.

Феноменологія не тільки визначає смислові засади інтенціоналізму музики В. Сильвестрова, але й концептуальні принципи його творчості. Прагнення композитора виразити сутнісний рівень самої музики знаходить відображення у тезах Г. Гегеля «повернутися проти того змісту, яке одне до цих пір володіло значимістю» і за допомогою цього «отримати зміст у самому собі». А також співзвучно гаслу Е. Гусерля «Назад, до предметів», що передбачає «повернення до самих речей», тобто їхнього феноменологічного змісту.

Сікорський Іван Олексійович

147. **Пінчук І. Я.** Перші кроки. Сторінки біографії І. О. Сікорського / І. Я. Пінчук // Становлення психіатрії в Київському університеті: історична довідка / І. Я. Пінчук, М. Ю. Полив'яна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2022. – С. 11–14.

Сумцов Микола Федорович

148. **Міхно О.** 170 років з дня народження Миколи Сумцова (1854–1922), українського вченого, педагога, громадського діяча / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 4 (73). – С. 21.

Народився Микола Сумцов 18 квітня 1854 у Петербурзі, втім, практично все життя присвятив Слобідській Україні, зокрема Харкову, куди його батьки переїхали, коли хлопцеві було два роки. Родина Сумцових мала давнє слобожанське коріння. Сумцови (Сумці) належали до одного із давніх козацьких родів з промовистим географічним прізвищем, адже жили вони дійсно на Сумщині (територія Охтирського полку).

Вільям Томсон лорд Кельвін

149. **Король** вікторіанської фізики До 200-річчя від дня народження Вільяма Томсона (1824–1907) [William Thomson] // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова" ; відп. ред. Н.В. Жданова ; уклад. І.О. Аврахова. – Київ, **2024**. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 77–82.

Вільям Томсон, лорд Кельвін (William Thomson, Baron Kelvin; 1824 – 1907) – один із найвидатніших фізиків у світовій історії. Член Геттінгенської академії наук. Йому належать винаходи або поліпшення багатьох інструментів, які увійшли до загального вжитку в науці та техніці, наприклад, дзеркальний гальванометр, ондулятор із сифонною подачею чорнила, квадрантний і абсолютний електрометр, нормальний елемент компаса, лот і безліч технічних вимірювальних електричних приладів, серед яких ампер-ваги, які застосовують для вивірки електричних приладів. Між безліччю патентів, отриманих Томсоном, зустрічаються також і суто практичні пристосування (як, наприклад, водопровідні крани). З книг, виданих Томсоном, найпопулярнішою є «Treatise on natural philosophy» (т. 1, разом з Тетом, 3-тє вид. 1883 року, німецький переклад за ред. Гельмгольца), що містить виклад механічних основ теоретичної фізики.

Ушкалов Леонід Володимирович

150. **Жулинський М.** Добрих університетів не буває з надлишком (або про адміністративний намір розорити педагогічне лелече гніздо) / М. Жулинський // Українська літературна газета. – Вишгород, **2024**. – Січ. (№ 1). – С. 2.

25 лютого цього року виповнюється 5-та річниця раптового і передчасного відходу у вічність Леоніда Володимировича Ушкалова, доктора філологічних наук, професора Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Ім'я Ушкалова в цьому університеті носить кафедра української літератури та журналістики, і то цілком справедливо й заслужено.

Фомін Олександр Васильович

151. **Фундатор** ботанічної науки в Україні. До 155-річчя від дня народження О. В. Фоміна (1869–1935) // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова" ; відп. ред. Н. В. Жданова ; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, 2024. – № 2, 2024, 2 кв. – С. 41–48.

Граф Фредро Александер

152. **Набитович І.** "Моя дослідницька праця – намагання відтворити історії українських шляхетських родів, представити їхню культурну спадщину та мистецьку творчість..." / І. Набитович ; спілкувався Т. Головка // Українська літературна газета. – Вишгород, 2023. – Груд. (№ 12). – С. 32–33.

У серії "Постаті культури" видавництво "Дух і літера" нинішнього року випустило у світ ґрунтовну розвідку "Сага мистецької родини: Александер Фредро, Софія Шептицька, митрополит Андрей Шептицький" українського і польського літературознавця, перекладача, доктора філології, професора Дрогобицького державного університету імені Івана Франка й університету ім. Марії Кюрі-Склодовської у Любліні Ігоря Набитовича. Він є автором книжок "Леонід Мосендз – лицар Святого Грааля", "Універсум sacrum'у в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму)", та більше ніж 200 наукових публікацій з теорії літератури, компаративістики, історії європейських літератур. Інтелектуальна біографія "Сага мистецької родини" Ігоря Набитовича, висунута на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка 2024 року ГО "Організація українських націоналістів", являє собою триптих про життєтворчість драматурга Александра Фредра, "батька польської комедії", його доньку письменницю й малярку Софію Шептицьку та їхнього внука і сина митрополита УГКЦ Андрея Шептицького.

Фрезе Леонард

153. **Міхно О.** 100 років від дня народження Леонарда Фрезе (Leonhard Froese; 1924–1994), німецького педагога / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 2/3 (71/72). – С. 28.

Фрезе, який належав до менонітської церкви, очолював кафедру педагогіки в Університеті Філіпса в Марбурзі, зосереджуючись на порівняльній педагогіці, історичній педагогіці та освітній політиці. У 1969/70 навчальному році він був ректором Марбурзького університету. Він був засновником і директором Дослідницького центру порівняльної педагогіки. З 1968 року був президентом Німецького товариства Песталоцці. Фрезе був політично активним членом ВДП, від якої невдало балотувався в Марбурзькому виборчому окрузі та в списку землі Гессен на федеральних виборах 1969 року.

Чебикін Олексій Якович

154. **Шлях** академіка [Чебикін Олексій Якович] / Л. Журавльова, С. Симоненко, І. Biedny, О. Kovaliova // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 2/3 (71/72). – С. 26–27.

Чебикін Олексій Якович (1949) – український учений, доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (1995), директор Південного наукового центру НАПН України (1996–2008), заступник директора; директор Одеського регіонального інституту державного управління УАДУ при Президентові України (2001–2003); ректор Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського" (2003–2021); професор вказаного університету з 2021 року. З 1998 року – член Президії НАПН України та з 2015 року – Президент Асоціації Університетів України.

Щербина Олександр Олександрович

155. **Міхно О.** 150 років від дня народження Олександра Щербини (1874–1934), вченого-тифолога (незрячого), філософа, психолога, педагога / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2024**. – № 2/3 (71/72). – С. 28–29.

Втрата зору у ранньому дитинстві не стала перешкодою для отримання ґрунтовної освіти. До 19 років навчався вдома. Щасливим у його житті став день, коли старший брат Костянтин привіз з Одеси першу книгу, надруковану рельєфним шрифтом спеціально для незрячих. Він швидко і досконало опанував систему Брайля, за допомогою братів вивчив навіть іноземні мови: німецьку і

французьку, а згодом ще й латину та грецьку. а етики. Зайнятися маловідомою тоді наукою – тифлологією або тифлопедагогікою, тобто методикою освіти незрячих людей – його спонукали зокрема зустрічі з учасниками Першої світової війни, які втратили зір. Він часто відвідував військові шпиталі й притулки для інвалідів війни, розмовляв з воїнами, які втратили зір, піднімав їм дух, допомагав знайти місце в житті.